

מהלכות ודינים השייכים לברכת הזימון - א' זימון גברים בשלושה ועשרה

שאר דיני זימון

לזמן בקול רם

יש להשים לב שהזמון יגביה קולו, בכדי שישמעו כולם, ובפרט בסעודות גדולות וכשיש עזרת נשים, שאף הם חייבות אם אכלו עם גברים. (שו"ת אוהל יששכר סי' נד)

שלושה שאכלו ואחד רוצה לברך

שלושה שאכלו כאחד ונחייבו בזימון, אין היחיד יכול לכוף את השניים לזמן באמצע סעודתם בכדי לצאת לדרכו, אלא צריך להמתין להם או לשדלם שיזמנו. (שו"ע או"ח סי' ר ס"א)

ואם ממחר מאוּד והם אינם נענים לבקשתו, אפשר שיש להקל לאחד לברך לעצמו, קודם שסיימו השניים וילך לו, וּמ"מ טוב שהשניים ינהגו עימו לפנים משורת הדין ויזמנו אפילו שלא סיימו אכילתם. (משנ"ב סי' ר סק"ה)

השומע זימון ולא אכל עמהם כלל

הנקלע למקום שמזמנים, יענה עמהם: "ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד", ובעשרה אומר: "ברוך אלוקינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד". (שו"ע או"ח סי' קצב ס"א)

השלישי שלא ענה לזימון או שבירך ללא זימון אחד מתוך שניים שעבר ובירך, הפסיד את הזימון, אבל לאחר שסיים הברכה יעשו זימון ויענה עמהם בכדי שיחשב להם לזימון, אע"פ שהוא הפסיד, וכן אם אחד מתוך השלושה לא ענה לזימון השניים, הם יצאו ל"ח זימון, והוא הפסיד. (שו"ע או"ח סי' ר ס"א, בא"ח ש"ר קרח ס"ו)

להמשיך לאכול אחר הזימון

שאר המסובים (מלבד הזמון), לבני ספרד יכולים מיד אחר שענו לזימון להמשיך באכילתם, ובני אשכנז נהגו שהזמון מברך עד סיום ברכת הזון בקול ועונים אחריו אמן, ורק לאחר מכן יכולים להמשיך באכילתם. (שו"ע ורמ"א סי' ר ס"ב)

דיני הוספת שהשמחה במעונו בזימון

יתבאר א"ה בגיליון לאסוקי שמעתתא דיני שבע ברכות, הנמצא בעריכה.

מי המזמן, והנוסח

מי מזמן

הגדול בחכמה זמן, אפילו בא בסוף. (שו"ע או"ח סי' ר ס"א). ואם רצה לתן רשות לקטן לברך, רשאי. (שו"ע או"ח סי' ר ס"א)

עדיפות האורח על הגדול (כשאחד מברך לכולם) והני מלי כשאין שם אורח, אבל אם יש שם אורח, הוא מברך אפילו אם בעל הבית גדול ממנו, כדי שיברך לבעל הבית. (שו"ע או"ח סי' ר ס"א), ולומדים זאת מהפס' "וברכת את ה'" לרבות את ברכת בע"ה. (בה"ט סק"ג).

ואם בעל הבית רוצה לוותר על ברכתו, וה"ה בימינו שכולם מברכים ולא המזמן מוציא את כולם בברכתו כמו שהיה נהוג בזמנם (וגם אם האורח לא זימן, הוא יברך ברכת האורח) ואף בלאו הכי רשאי בעל הבית לכבד בזימון למי שירצה.

נוסח הזימון

בני ספרד קודם הזימון אומרים 'הב לן ונברך למלכא עילאה קדישא' (זוה"ק בלק דף קפו ע"ב, בא"ח ש"ר פר' קרח ה"א) [כי כל מיני דקדושה בעי הזמנה], ועונים למזמן 'שמים' (רב דגן למהר"י עטיה ליוורנו תקע קונטרס אות לטובה סי' כג, רב פעלים ח"ד או"ח סי' כב, כה"ח סי' קצב סק"ב). ובני אשכנז נוהגים לומר 'רבותי נברך' ועונים 'יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם', ויש מבני אשכנז שנוהגים לומר 'רבותי מיר וועלין בענטשין' ועונים לו 'יהי שם' וגו'. (מג"א ר"ס קצב, בה"ט סק"א)

נוסח הברשות

אם יש כהן - או ברשות הכהן\הכהנים.
אורח המזמן - אומר ברשות בעל הבית.
בן המזמן - אומר ברשות אבי מורי.
בשבת - אומר ברשות שבת מלכתא.

ביו"ט - אומר ברשות יומא טבא אושפיזא קדישא בסוכות - ברשות שבעה אושפיזין עילאין קדישין בסעודת חתן וכלה - אומר 'שהשמחה במעונו'.
בבית האבל - אומר ברוך מנחם אבלים.
כשהמסובים רבים - אומר כל אחד לפי כבודו... (בא"ח ש"ר פר' קרח, כה"ח סי' קצב אות ב, ובס"ל קעד אות קז)

ברשות שמים, וברשות...

המזמן שמוסיף ברשות, אין לו לחוש שנראה כ- ב' רשויות ח"ו. (הליכ"ע ח"ב עמ' מח)

חובת הזימון

חובת זימון בשלושה

היו המסובין שאכלו לחם שלושה, חייבים בזימון, ואין רשות לאחד מהם לברך לעצמו ללא זימון. (שו"ע או"ח סי' קצב ס"א)

חובת זימון מהתורה או מדרבנן

יש הסוברים שחובת זימון בין בשלושה ובין בעשרה הוא מדרבנן (משנ"ב סי' קצב סק"א, שעה"צ סי' קצט ס"ק יט, ברכת ה' ח"ב ס"ו), ויש המחלקים בין זימון בשלושה לעשרה, שבשלושה הזימון הוא מדרבנן, ובעשרה הזימון הוא מדרבנן (כה"ח סי' קצב אות א). והנפק"מ בזה הם: א. אם יש ספק בדיני הזימון עצמו, ב. אם מסופקים אם זימנו כבר.

ששה ועד עשרה להתחלק לשני זימונים

מששה בני אדם שאכלו יחד ועד עשרה יכולים להיחלק לשני קבוצות ולזמן כל קבוצה לעצמה, אבל עשרה אינם רשאים להיחלק. (שו"ע או"ח סי' קצב ס"א)

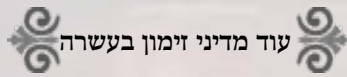
תנאי שאיננו מצטרף לזימון

מי שהולך לסעודות מצווה ופעמים שצריך לצאת קודם גמר הסעודה כגון בחתונות שנגמרות מאוחר ומברכים בסוף החתונה (ומשום כך יש המקדימים לברך לפני הריקודים בכדי שכל מי שהתחייב בזימון יוכל לברך, וכן שיהיו ודאי עשרה לשבע ברכות, ועוד כמה טעמים), לכך ראוי שיתנה [אפילו תנאי אחד מראש השנה לכל השנה כולה] שמכוון מראש שאינו מצטרף עמהם לקביעת סעודה לגבי זימון, ובכך אם יוצא קודם שהציבור מברך, יוכל לברך בלא להמתין לזימון בג-א או ב-י. (ילקוט יוסף נטילת ידיים וברכות סימן קצב-קצה, תשובות והנהגות ח"ה סי' סה)

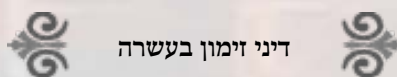
אכלו כל אחד משלו

החובת בזימון כשאכלו יחדיו, הוא גם באופן שכל אחד אוכל משל עצמו (כמו שמצוי במקומות עבודה או בכוללים), ואין צריך שכולם יאכלו משל אדם אחד. ומכל מקום צריכים שיהיה אפשרות לאכול כולם משל כולם, דהיינו שאחד לא יאכל דבר איסור או דבר שאסור לחברו (כגון כהן האוכל תרומה, או מודר הנאה וכד', ודבר שמזיק). (שו"ע סי' קצו ס"א, ובשעה"צ אות ה)

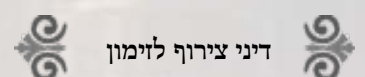
לאסוקי שמעתתא - דיני צירוף וזימון בעשרה

עוד מדיני זימון בעשרה

דיני זימון בעשרה

דיני צירוף לזימון

לחזור אחר הזימון

מצווה לחזור אחר זימון, ולכך שניים שאכלו יתאמצו שישב שלישי עמהם, ומלכתחילה לאכול לחם, ולכל הפחות מיני מזונות או פירות. (שו"ע או"ח סי' קצג, בא"ח ש"ר קרח הל' א)

צירוף שלישי לשניים שאכלו פת

שניים שאכלו פת יכול להצטרף אליהם שלישי שאוכל מזונות או פירות בשיעור שמתחייב בברכה אחרונה (כזית או רביעית יין) אבל אם שתה מים או סודה ושאר משקאות קלים אינו מצטרף לזימון. (שו"ע סי' קצז ס"ב, שו"ת אדני נחושת ח"א סי' מג, הברכה והלכותיה עמ' 78, הלכ"ב על סי' קצז ס"ב)

צירוף שלישי בסיום הסעודה

שניים שאכלו וסיימו את סעודתם, כל עוד ולא סילקו עצמם מהאוכל (כגון: שאמרו באו נברך, או שעשו מים אחרונים) ועדין אם ירצו יכולים להמשיך לאכול, השלישי אוכל כזית ממה שאכל, ומצטרף עמהם לזימון. (שו"ע סי' קצא ס"א, בא"ח ש"ר פר' קרח ס"ז, חיים שאל ס"ס ע, הליכ"ע ח"ב עמ' נה)

צירוף שלישי שיצא לחוץ

אחד מתוך ג' שאכלו יחד שיצא לחוץ (באופנים המותרים, כגון לדבר מצווה וכד') יכולים השנים להודיע לו שיקשיב ויענה לזימון דרך החלון מהיכן שהוא נמצא, ומצטרף עמהם אע"פ שאינו ברשותם, אבל בזימון בעשרה חייבים כולם להיות באותה הרשות. (שו"ע או"ח סי' קצד ס"ב)

צירוף שלושה, שאכלו בשלושה שולחנות

שלושה בני אדם שאכלו בחדר אחד כל אחד בשולחן אחד (מצוי במשרדים, ישיבות, תלמודי תורה, כוללים, מסעדות, בת תמחוי, וכד'), בסיום סעודתם יכולים לזמן בשלושה ועד עשרה ללא שם. אבל עשרה שאכלו בכמה שולחנות צריכים לשבת מתחילה [או כל זמן שאוכלים עוד כזית יחד] על דעת להצטרף. ובחדרי אוכל בישיבות יכולים להתנות בתחילת השנה שבכל פעם שנכנסים לחדר האוכל הוא על מנת להצטרף עשרה עשרה מכל היושבים בו גם בשולחנות נפרדים. (ילקו"י ח"ג עמ' שעה, וע"ע מנחת שלמה ח"ב סי' ד אות כ, וע"ע באורל"צ ח"ב פי"ג ה"י, תורת הישיבה עמ' קב, שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' ח אות ג, שו"ת מנח"ש ח"ב סי' ד אות כ, פס"ת סי' קצג ס"ז)

לצרף אשה וקטן

בגיליון הבא בעז"ה יתבארו דין זימון לאשה וקטן.

חובת זימון בעשרה

אם ישבו לאכול עשרה או יותר יחד, הרי הם חייבים לזמן בשם, ואין לאחד מהם לברך לעצמו. (שו"ע או"ח סי' קצב ס"א)

לחזור אחר זימון בעשרה

מצווה לחזור אחר זימון בעשרה, ולכך אם אוכלים תשעה בני אדם, ישתדלו מאוד להשיג עשירי שיאכל איתם בכדי שיזמנו בשם, ומצווה יותר גדולה מהמצווה לחזור אחר זימון בשלושה. (רמ"א או"ח סי' קצג ס"א)

להחלק ל-ב' זימונים

עשרה שאכלו אסורים להתחלק ל-ב' קבוצות ולזמן שלא בשם כל אחת לעצמה [אם לא התכוונו או התנו כך קודם הסעודה], ורק אם הסועדים הם עשרים ומעלה יכולים להיחלק לקבוצות של עשר עשר, ולזמן כל אחת בשם. (שו"ע או"ח סי' קצג ס"א)

שכח המזמן לומר 'אלוקינו'

אם אכלו עשרה בני אדם יחד, ונתחייבו בזימון בשם, אבל המזמן שכח או התרגש ולא אמר תיבת 'אלוקינו', הדין תלוי במקרה: גם המזמן וגם העונים שכחו - גם המזמן שחזר לא יענה בשם, משום ספק.

אם העונים עדיין לא ענו - יחזור לזמן כדיון.

אם העונים תיקנו הטעות וענו לו בשם - כשחזר המזמן יזכיר את השם, ובזה תיקן הזימון. (שו"ע סי' קצב ס"ב, משנ"ב סק"י, בא"ח ש"ר קרח ס"ב)

כריעה או התרוממות בעת הזכרת 'אלוקינו'

יש אומרים שאין לכרוע כשאומר אלוקיננו, בנוסח הזימון בעשרה וטעמם משום שאין לנו לכרוע במקום שלא תיקנו חז"ל (אורל"צ ח"ב פ"ה בהע' לתשו' יג). אולם יש הסוברים שאין איסור בדבר (ע"פ הביא"ל סי' קיג ד"ה הכורע, הליכ"ע ח"א עמ' צב, כה"ח סי' קיג אות יב)

צירוף שמש (מלצר)

שניים שאכלו, יכול השמש לאכול משלהם, אף בלא רשותם, כי מסתמא מסכימים לו בכדי שיצטרף לזמן איתם ולזכותם בזימון. (שו"ע או"ח סי' ק"ע סכ"א, ומ"ב ס"ק מ"ג)

הנוסח כשהמסובים רבים מאוד

מעל עשרה לעולם מברך כבעשרה, אפילו ברבבות.

זימון בעשרה תוך כדי נסיעה בתחבורה השונה

עשרה הנוסעים יחד ברכב או באוטובוס, ואכלו יחד, ובעודם נוסעים רוצים לזמן בעשרה, אין להם לברך בשם, אלא יזמנו ללא שם (כמו שמזמנים בשלושה). אבל אם האוטובוס עוצר יכולים לזמן בשם (אורל"צ ח"ב פי"ג ה"ט), ויש מי שסובר שגם כשהאוטובוס ורכבת ועגלה נוסעים יכולים לזמן בשם (ברכת ה' ח"ב פ"ו סי"ג ובהע' 48). אבל האוכלים במטוס או אונייה אפילו בשעת נסיעה יכולים לזמן בשם ויש אומרים שאף באוטובוס יכולים לזמן בשם תוך כדי נסיעה (ע"פ הגמ' בב"מ ט:), ויש מי שכתב שבאוטובוס יזמנו בשם, אבל בעגלה לא יזמנו בשם (הלכה ברורה סי' קצג סעי' יד).

להפקיע זימון בעשרה משום כבוד הבריות

מי שהוא מתבייש בקולו או בגמגום וכד', ויודע שבעל הבית יכבדו לברך בשם (כגון שהוא חכם או כהן וכד'), יכול לפני סוף הסעודה לצרף שניים מחבריו לזמן בשלושה, משום כבוד הבריות. (חישוקי חמד ברכות ג.)

מי שלא שמע את המזמן אלא רק את העונים בדיעבד מי ששמע את העונים עונים לזימון, יכול לענות עמהם ויצא ל"ח זימון. (משנ"ב קצה ס"ק יא)

שכחו לזמן, וצריכים לחזור על ברכהמ"ז שלשה או עשרה שאכלו בשבתות וימים טובים ושכחו להזכיר מעין המאורע והם צריכים לחזור לראש ברכת המזון, יברך כל אחר לעצמו כי מידי זימון כבר יצאו. (שו"ע סי' קפח ס"ט)

פועל האוכל בעשרה ומתעכבים בזימון

פועל העושה מלאכתו אצל בעל הבית חייב ג"כ בזימון, אך כשאוכל עם אנשים אחרים והוא גמר סעודתו לפני אחרים לא ימתין עליהם אם אינם רוצים לענות לזימון. (משנ"ב סי' קצא סק"ב)

ניתן להקדיש את גיליון לע"נ רפואה הצלחה וכד', בכדי להגדיל את התפוצה.

הודפס לע"נ: ר' מרדכי בן שרה ז"ל ונסרת גילה בת רחל ע"ה